

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

до проєкту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо перегляду судових рішень за виключними обставинами у зв'язку з визнанням Україною порушення міжнародних зобов'язань»

1. Обґрунтування необхідності прийняття Закону

Необхідність прийняття цього Закону зумовлена наявністю істотної прогалини у процесуальному законодавстві України, яка унеможливорює ефективне та своєчасне відновлення прав особи у випадках, коли держава Україна вже офіційно визнала порушення своїх міжнародних зобов'язань при вирішенні конкретної справи судом.

Чинне процесуальне законодавство України передбачає можливість перегляду судового рішення за виключними обставинами у разі встановлення міжнародною судовою установою, юрисдикція якої визнана Україною, порушення Україною міжнародних зобов'язань при вирішенні відповідної справи судом. Водночас воно не передбачає окремої підстави для такого перегляду у випадку, коли порушення міжнародних зобов'язань уже визнане самою державою Україна у заяві, декларації, дружньому врегулюванні або іншому документі, поданому від імені України до відповідної міжнародної судової установи.

У таких випадках виникає правова колізія. З одного боку, держава Україна фактично визнає, що при вирішенні конкретної справи судом було допущено порушення її міжнародних зобов'язань. З іншого боку, особа, прав якої це порушення стосується, не має прямої процесуальної підстави для звернення до національного суду із заявою про перегляд судового рішення за виключними обставинами саме на підставі такого визнання.

Особливо проблемною є ситуація, коли після визнання державою Україна порушення міжнародних зобов'язань міжнародна судова установа припиняє подальший розгляд справи, закриває провадження або вилучає заяву з реєстру справ. У такому разі особа фактично не отримує рішення міжнародної судової установи по суті, яке за чинним процесуальним законодавством могло б бути використане як підстава для перегляду судового рішення за виключними обставинами.

Як наслідок, офіційне визнання державою порушення не забезпечує особі реального національного процесуального механізму відновлення її прав. Особа може опинитися у ситуації, коли міжнародне провадження вже припинено у зв'язку з визнанням порушення державою, однак звернутися до національного суду для перегляду судового рішення за виключними обставинами вона не може через відсутність відповідної процесуальної підстави.

Це створює стан правової невизначеності та суперечить суті ефективного засобу юридичного захисту. Визнання державою порушення міжнародних зобов'язань у конкретній справі не повинно мати суто декларативний характер. Воно має породжувати для особи реальну можливість ініціювати перегляд судового рішення на національному рівні, якщо саме таке судове рішення було джерелом або наслідком установленого порушення.

За відсутності такої процесуальної можливості особа фактично позбавляється ефективного доступу до національного суду для усунення наслідків порушення, визнаного самою державою. Це призводить до невиправданого затягування або навіть фактичного унеможливлення відновлення порушених прав, попри те, що держава вже офіційно підтвердила наявність відповідного порушення.

Проектом Закону пропонується усунути зазначену прогалину шляхом внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України та Кодексу адміністративного судочинства України в частині розширення підстав для перегляду судових рішень за виключними обставинами.

Запропоновані зміни передбачають, що підставою для перегляду судового рішення за виключними обставинами має бути не лише встановлення міжнародною судовою установою порушення Україною міжнародних зобов'язань, а й визнання такого порушення самою державою Україна у відповідному документі, поданому від її імені до міжнародної судової установи, зокрема у заяві, декларації, дружньому врегулюванні чи іншому документі, що став підставою для припинення розгляду справи, закриття провадження або вилучення заяви з реєстру справ.

Такий підхід забезпечить реальний, своєчасний та ефективний національний механізм відновлення прав особи і не допускати ситуацій, коли держава визнає порушення, міжнародне провадження у зв'язку з цим припиняється, однак особа залишається без процесуальної можливості звернутися до національного суду для перегляду судового рішення.

При цьому законопроект не передбачає автоматичного скасування судового рішення. Він лише надає особі право звернутися із заявою про перегляд судового рішення за виключними обставинами у встановленому процесуальним законом порядку. Остаточне рішення щодо наявності підстав для перегляду та його правових наслідків ухвалюватиме суд.

Прийняття Закону є необхідним для усунення прогалин у процесуальному законодавстві, створення належної процесуальної підстави для звернення особи до суду у випадках, коли держава Україна вже визнала порушення міжнародних зобов'язань у її справі, недопущення ситуацій, за яких припинення міжнародного провадження фактично позбавляє особу можливості домогтися перегляду судового рішення на національному рівні, забезпечення ефективного судового захисту, дотримання принципів верховенства права та юридичної визначеності, а також належного виконання Україною своїх міжнародних зобов'язань.

2. Мета і завдання законопроекту

Метою законопроекту є створення належного процесуального механізму для перегляду судових рішень за виключними обставинами у випадках, коли держава Україна вже офіційно визнала порушення міжнародних зобов'язань при вирішенні конкретної справи судом.

Основними завданнями законопроекту є:

- запровадження додаткової підстави для перегляду судових рішень за виключними обставинами;
- забезпечення особі реальної можливості відновлення порушених прав на національному рівні без невиправданого очікування завершення міжнародного провадження, врегулювання строків такого звернення та порядку отримання судом необхідних процесуальних документів.
- забезпечення ефективного судового захисту, юридичної визначеності, верховенства права та належного виконання Україною своїх міжнародних зобов'язань.

3. Загальна характеристика та основні положення законопроекту

Проектом Закону пропонується внести зміни до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України, якими передбачити, зокрема:

– розширення підстав для перегляду судових рішень за виключними обставинами шляхом віднесення до таких підстав не лише встановлення міжнародною судовою установою, юрисдикція якої визнана Україною, порушення Україною міжнародних зобов'язань при вирішенні справи судом, а й наявності заяви, декларації, дружнього врегулювання чи іншого документа, поданого від імені України до такої міжнародної судової установи, в якому Україна визнала порушення міжнародних зобов'язань при вирішенні відповідної справи судом;

– визначення кола осіб, які мають право подати заяву про перегляд судового рішення за виключними обставинами з цієї підстави, зокрема особи, якої стосується відповідна заява, декларація, дружнє врегулювання чи інший документ, поданий від імені України до міжнародної судової установи;

– встановлення строку подання такої заяви – не пізніше тридцяти днів з дня, коли особа дізналася або могла дізнатися про набуття рішенням міжнародної судової установи статусу остаточного чи про подання відповідного документа від імені України до міжнародної судової установи;

– уточнення порядку поновлення строків звернення із заявою про перегляд судового рішення за виключними обставинами у випадках, коли відповідний документ був поданий від імені України після спливу десяти років з дня набрання судовим рішенням законної сили;

– передбачення права особи заявити клопотання про витребування копії відповідної заяви, декларації, дружнього врегулювання чи іншого

документа, якщо такого документа немає у розпорядженні особи, яка подала заяву;

– встановлення обов'язку судді або судді-доповідача невідкладно після відкриття провадження постановити ухвалу про витребування копії відповідного процесуального документа разом з його автентичним перекладом від державного органу, відповідального за представництво України в міжнародній судовій установі та/або координацію виконання її рішень;

– забезпечення уніфікації відповідного механізму перегляду судових рішень за виключними обставинами у господарському, цивільному та адміністративному судочинстві.

4. Стан нормативно-правової бази у даній сфері правового регулювання

Правові відносини у вказаній сфері регулюються Конституцією України, Господарським процесуальним кодексом України, Цивільним процесуальним кодексом України, Кодексом адміністративного судочинства України.

5. Фінансово-економічне обґрунтування

Реалізація положень акта не потребує додаткових витрат з державного чи місцевих бюджетів.

6. Очікувані правові та соціальні наслідки прийняття законопроекту

Прийняття законопроекту забезпечить усунення прогалини у процесуальному законодавстві щодо перегляду судових рішень за виключними обставинами у випадках, коли держава Україна вже офіційно визнала порушення своїх міжнародних зобов'язань при вирішенні конкретної справи судом.

Правовим наслідком прийняття законопроекту стане створення належної процесуальної підстави для звернення особи до національного суду із заявою про перегляд судового рішення без необхідності очікування ухвалення рішення міжнародною судовою установою або набуття ним статусу остаточного, якщо міжнародне провадження було припинено, закрито або заяву вилучено з реєстру у зв'язку з визнанням державою відповідного порушення.

Законопроект сприятиме підвищенню ефективності судового захисту, забезпеченню юридичної визначеності, своєчасному відновленню порушених прав особи та належному виконанню Україною своїх міжнародних зобов'язань.

Соціальним наслідком прийняття законопроекту стане посилення довіри громадян до національної судової системи та держави загалом, оскільки офіційне визнання Україною порушення прав особи матиме реальний

практичний наслідок - можливість ініціювати перегляд судового рішення на національному рівні.

Прийняття законопроекту не матиме негативних правових чи соціальних наслідків, оскільки запропонований механізм не передбачає автоматичного скасування судових рішень, а лише надає особі право звернутися до суду у встановленому процесуальним законом порядку.

Народний депутат України

Сергій ВЛАСЕНКО

ЄАС ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ
Підписувач: Власенко Сергій Володимирович
Сертифікат: 04AF212836405D990400000062FE300091E5EA00
Дійсний до: 19.11.2027 0:00:00

Апарат Верховної Ради України
170д9/1-2026/129564 від 02.06.2026

2250661